

فیلترینگ ما و فیلترینگ آنها

مبانی حقوقی ممیزی فضای مجازی در ایالات متحده

آرش ملکی

پژوهشگر دکتری حقوق بین‌الملل

یکی از وعده‌های شاخص پزشکیان در انتخابات اخیر، مقابله با فیلترینگ فضای مجازی در فرض پیروزی بود. این وعده در شرایطی به دفعات مطرح شد که دو مقوله سرعت نه‌چندان مطلوب اتصال به شبکه و فیلترینگ، در سال‌های اخیر کاربران فضای مجازی را به ستوه آورده و به اسباب انتقادات فراوان بدل شده. حال و در آستانه آغاز به کار دولت چهاردهم، بسیاری از مردم تحققی این وعده و تغییر وضعیت دسترسی به فضای مجازی را به انتظار نشسته‌اند. بدیهی است که مخالفت با فیلترینگ به منزله نادیده گرفتن فضای مجازی و امحای قوانین مرتبط با این فضا نیست و همه‌ی نظام‌های حقوقی به تناسب نقشی که این فضا در زندگی شهروندان ایفا می‌کند با وضع قانون نسبت به کنترل آن مبادرت می‌ورزند. با این وصف، مبانی تقنینی متفاوت سبب می‌شوند که به ایده تحدید فضای مجازی در هر کشور از زاویه‌ای متفاوت نگریسته شود. در ایران سال‌های اخیر، و به‌ویژه در جریان تلاش‌هایی که برای تصویب قانونی موسوم به طرح صیانت صورت گرفت، ممیزی فضای مجازی در کشورهای توسعه‌یافته - به‌ویژه ایالات متحده و فیلترینگ اخیر تیک‌تاک در این کشور - بارها مورد استناد قرار گرفت و شالوده‌ی فیلترینگ بدون در نظر گرفتن مبانی حقوقی محدودیت‌های کسان انگاشته‌شد. حال که بناسبت وضعیت قانونی فضای مجازی مورد بازنگری قرار گیرد، آگاهی از مبانی حقوقی ممیزی فضای مجازی در ایالات متحده خالی از فایده نیست. گفتنی است آنچه امروزه به‌عنوان اینترنت شناخته می‌شود به سال ۱۹۵۸ و در قالب یک شبکه‌ی ارتباطی خصوصی توسط وزارت دفاع ایالات متحده ایجاد شد. در سال ۱۹۸۹، نظام اطلاعاتی موسوم به شبکه‌ی جهان گستر (World Wide Web) پدید آمد و عامه‌ی مردم از ۱۹۹۱ قادر بودند از این شبکه‌ی ارتباطی استفاده کنند.

در یک نگاه کلی، در ایالات متحده اصل بر آزادی فضای مجازی بود و به مرور و به اقتضای شرایط، در دو سطح فدرال و ایالتی ممیزی‌هایی برای این فضا پیش‌بینی شد. در سطح فدرال، نخستین بار «قانون نظارت بر اطلاعات خارجی» در سال ۱۹۷۸ به تصویب رسید و در چارچوب آن دولت اجازه یافت با نظارت الکترونیک نسبت به تحصیل اطلاعات خارجی مبادرت ورزد. گفتنی است این قانون از آن زمان تاکنون بیش از پنجاه مرتبه ورژم‌زاد شده. همچنین به سال ۱۹۹۵، دیوان عالی ایالات متحده در پرونده «امک‌این‌تایر علیه کمیسیون انتخابات اوهایو» حق بر اختلاف هویت اشخاص در فضای برخط را به رسمیت شناخت. با آغاز به کار موتورهای جست‌وجو در اواسط دهه‌ی ۹۰ میلادی، اقبال عموم مردم نسبت به فضای مجازی سیر صعودی به خود گرفت و در نتیجه، نهاد قانون‌گذاری این پدیده‌ی جدید را زیر ذره‌بین قرار داد. در سال ۱۹۹۶، قانون «ارتباطات شایسته» اذعان داشت که ارائه‌دهندگان خدمات اینترنتی مسئولیتی در قبال محتوای بارگذاری شده توسط سایر کاربران در این فضا ندارند. در همین سال، قانون «سوابق تراکش‌ها در ارتباطات الکترونیکی» نیز به تصویب رسید که در چارچوب آن، ارائه‌دهندگان خدمات اینترنتی موظف شدند هر سابقه‌ای که در اختیار دارند را یک بازه زمانی ۹۰ روزه و به‌منظور تحقیقات کیفری در اختیار دولت قرار دهند. همچنین، قانون «ایشگیری از هزره‌نگاری کودکان» نیز در این سال مورد تصویب قرار گرفت و در چارچوب آن قوانین کیفری فدرال مربوط به این حوزه بسط داده شدند. هر چند دیوان عالی ایالات متحده در سال ۲۰۰۲ این قانون را مغایر با قانون اساسی تشخیص و به لغو آن رای داد. این دیوان در سال ۱۹۹۷ نیز در پرونده «رینو علیه اتحادیه‌ی آزادی‌های مدنی آمریکا» حق بر آزادی بیان در فضای مجازی را همچون آزادی بیان در آثار مکتوب به رسمیت شناخت. به سال ۱۹۹۸، سه قانون «حق تکثیر دیجیتال هزاره»، قانون «حمایت برخط از کودکان» و قانون «حمایت از کودکان در مقابل منحرفان جنسی» به تصویب رسیدند که به ترتیب وضع مقرره پیرامون حقوق استفاده از فناوری‌ها، تجهیزات و خدمات دیجیتال، ایجاد محدودیت در قبال محتوای آسیب‌رسان به صغار و تقویت قوانین حمایت‌کننده از اطلاعات صغار در رابطه با جرائم جنسی را سبب شدند. در سال ۲۰۰۱ و متعاقب حوادث تروریستی یازدهم سپتامبر، قانون

روداد بین‌الملل

هشدار عفو بین‌الملل به آمریکا

گروه خبر: براساس گزارش مجرمانه سازمان ملل، حمله رژیم صهیونیستی به غزه تا پایان ژوئن دست کم ۲۶۶ تن از اعضا، کارمندان و خانواده‌های نهادهای وابسته به سازمان ملل در غزه را به شهادت رسانده است. سازمان عفو بین‌الملل نیز هشدار تازه‌ای درباره تباہی آمریکا در جنایات جنگی رژیم صهیونیستی صادر کرد. به گزارش ایسنا، این گروه حقوق بشری همچنین از آمریکا خواست تا صادرات سلاح به رژیم صهیونیستی را متوقف کند. داده‌های گزارش‌شده قبلی نشان دهنده تلفات فوق‌العاده نه تنها برای کارمندان سازمان ملل، بلکه برای خانواده‌های آنهاست. داده‌های جمع‌آوری شده توسط مرکز هماهنگی بحران سازمان ملل همچنین شامل تفکیک آژانس است که نشان می‌دهد پنج نهاد وابسته به برنامه توسعه سازمان ملل، چهار واحد وابسته به یونیسف، سه عضو خانواده برنامه جهانی غذا و دو عضو وابسته به سازمان بهداشت جهانی شهید شده‌اند. براساس این گزارش ۱۵۸ نفر از کارکنان وابسته به آنرا با آژانس امداد و کار سازمان ملل برای آوزگان فلسطینی کشته شده‌اند. در ماه مه، سازمان ملل گزارش داد که ۱۸۸ کارمند آنرا شهید شده‌اند، اما قبلاً

تیتریک

HEADLINE ONE

۲

گزارش یک

پزشکیان در شورای عالی استان‌ها:

باید تصمیمات سختی بگیریم

گروه خبر: مسعود پزشکیان، رئیس جمهور منتخب صبح روز گذشته، چهارشنبه - ۳ مرداد ۱۴۰۳ - در جلسه شورای عالی استان‌ها که در وزارت کشور برگزار شد، حضور یافت. او در این جلسه گفت: «از مقام معظم رهبری به دلیل پیام‌هایی که دادند از جمله اینکه در جمع نمایندگان پیروزی ما را پیروزی ایران و کشورمان قلمداد کردند، تشکر می‌کنم؛ طبیعتاً لازمه این پیروزی همکاری، همراهی، همدلی و رفتن به طرف پاسخگویی به نیازها و خواسته‌های مردم است و این بارقه‌امیدی است که وحدت و انسجامی که در مبارزات انتخاباتی داشتیم را بتوانیم عملیاتی و اجرایی کنیم.» او با تأکید بر اینکه قطعاً با وحدت می‌توانیم موفق شویم، تأکید کرد: «من به تنهایی نمی‌توانم کاری کنم، عده‌ای تصور می‌کنند که من باید کاری کنم؛ در حالی که من نمی‌توانم کاری بکنم. در حوزه بهداشت و درمان ۴ اصل عدالت، مشارکت

گروه خبر: مسعود پزشکیان، رئیس جمهور منتخب صبح روز گذشته، چهارشنبه - ۳ مرداد ۱۴۰۳ - در جلسه شورای عالی استان‌ها که در وزارت کشور برگزار شد، حضور یافت. او در این جلسه گفت: «از مقام معظم رهبری به دلیل پیام‌هایی که دادند از جمله اینکه در جمع نمایندگان پیروزی ما را پیروزی ایران و کشورمان قلمداد کردند، تشکر می‌کنم؛ طبیعتاً لازمه این پیروزی همکاری، همراهی، همدلی و رفتن به طرف پاسخگویی به نیازها و خواسته‌های مردم است و این بارقه‌امیدی است که وحدت و انسجامی که در مبارزات انتخاباتی داشتیم را بتوانیم عملیاتی و اجرایی کنیم.» او با تأکید بر اینکه قطعاً با وحدت می‌توانیم موفق شویم، تأکید کرد: «من به تنهایی نمی‌توانم کاری کنم، عده‌ای تصور می‌کنند که من باید کاری کنم؛ در حالی که من نمی‌توانم کاری بکنم. در حوزه بهداشت و درمان ۴ اصل عدالت، مشارکت

مردمی، روابط بین‌بخشی و تکنولوژی مناسب را داریم. تمام حرف‌هایی که من در مناظرات می‌گفتم و اصولی که بر آن معتقد بودم حق و عدالت بود و من وعده خاصی ندادم، اما آنچه که گفتم برای احقاق حق مردم بود؛ ما به دنبال آن هستیم که حق هر کسی به او برسد.»

رئیس جمهور منتخب با بیان اینکه «وقتی که مشارکت باشد می‌توانیم هر مشکلی را از راه خود برداریم» عنوان کرد: «اگر در کشور با هم باشیم و دست به دست هم دهیم می‌توانیم هر مشکلی که وجود دارد را حل کنیم و اعضای شورای عالی استان‌ها می‌توانند این مشارکت مردمی را ایجاد کنند. من در دورانی که رئیس دانشگاه بودم روزی تصمیم گرفتم ۵۰۰ خانه بهداشت را دو ماهه بسازم؛ در آن دوران مدیران و مسئولان می‌گفتند که طرف مدیریت بلد نیست و می‌خواهد کاری بکند حتی برخی قصد داشتند تا استعفا دهند اما

گزارش دو

اولویت کدام است؟

بررسی اظهارات رئیس‌جمهور در باره تصمیم‌گیری سخت در گفت‌وگو با کارشناسان

پیش گرفته است پیش از جلوس او بر مسند ریاست جمهوری آثار خود را نشان داده است: «با شرایطی که ایجاد شده و امیدوارم تداوم یابد، زمینه‌های امکان تداوم گفت‌وگوهای مؤثر با جهان برای رفع موضوع تحریم‌ها و مسئله FATF که در واقع تبادلات پولی و بانکی کشور را تحت تأثیر خود قرار داده است را می‌توان از جمله تصمیم‌های سخت پیش‌رو رئیس‌جمهور منتخب دانست.»

او درباره سخنان روز گذشته جانشین فرمانده کل انتظامی کشور مبتنی بر تعطیل بردار نبودن طرح نور بر خلاف ایده رئیس‌جمهور منتخب و ارتباط این موضوع با انتخاب وزیر کشور همسویا پزشکیان می‌گوید: «به نظر من اظهارات امروز مقام مسئول در فراجا برخلاف پیام‌های وفای آمیز و در واقع به توافق و یکدستی در کشور، پیامی ناامیدکننده در این عرصه بود. نخست آنکه مقام مسئول فراجا باید مستند قانونی اجرای طرح نور را اعلام کند. فراجا می‌تواند طرحی که تأثیرات اجتماعی عمیقی بر کشور می‌گذارد را رأساً اجرا کند. این نهاد مجری مراکز بالادستی خود در حوزه تصمیم‌گیری و ابلاغ سیاست در حوزه‌های مربوطه است.» باقی اضافه می‌کند: «باید مشخص شود که آغاز اجرای این طرح چه پشتوانه قانونی داشته، اگر همانگونه که مدتی پیش در محافل خبری اعلام شد مستند قانونی این طرح ابلاغیه وزارت کشور یا برخی ستادهای تشکیل شده در این وزارتخانه باشد، باید جایگاه قانونی این مراکز و ستادهای تشکیل شده در وزارت کشور مشخص شود تا اگر هم ابلاغی از وزارت کشور صورت گرفته مشخص شود که آیا این مراکز برای ابلاغ چنین طرحی به فراجا جایگاه قانونی داشته‌اند.» معاون سیاسی وزارت کشور در دولت اصلاحات این راه می‌گوید که به هر صورت دولت تغییر خواهد کرد و وزیر کشوری که ظاهراً ابلاغ‌کننده این فرامین است حداکثر تا دو هفته دیگر بر سر کار بوده و احتمالاً جای خود را به فرد دیگری خواهد داد: «مطمئنم در دولت پزشکیان اولاً درباره طرح‌هایی که اینگونه وجدان عمومی جامعه را تحت تأثیر قرار می‌دهد در اتاق شیشه‌ای تصمیم‌گیری خواهد شد و در این تصمیم‌گیری‌ها قطعاً صلاح جامعه و مطالبات اقل‌شمار مختلف جامعه و حفظ حرمت و کرامت انسان‌ها در مواجبه با بر خوردهای اجتماعی و انتظامی و همانگونه که پزشکیان قول داد در تصمیم‌گیری‌های جدید منظر فرامی‌گیرد.»

همسو کردن ساختار حکمرانی برای تقویت سرمایه اجتماعی «تقویت سرمایه اجتماعی کار دشوار پزشکیان است تا بتواند در این زمینه دیگر نهادهای تأثیرگذار بر حکمرانی را هم با خود همسو کند.» موضوعی که حسین سراج‌زاده، استاد جامعه‌شناسی و رئیس اتحادیه انجمن‌های علوم اجتماعی ایران در گفت‌وگو با هم‌میهن بر آن تأکید می‌کند: «افرادی که شرایط امروز ایران را می‌دانند بر این نکته تأکید دارند که باید تصمیمات سختی گرفته شده به این دلیل که در جامعه ما مشکلات اقتصادی و اجتماعی حل نشده و مزمن فراوانی وجود دارد. مانند شکاف عمیق طبقاتی، افزایش فساد و ناکارآمدی

شادی مکی

گزارشگر هم‌میهن

مسعود پزشکیان روز گذشته در جلسه‌ای با اعضای شورای عالی استان‌ها بر ضرورت تصمیم‌گیری‌های سخت تأکید کرده بود. او گفته بود: «قطعاً این کار را انجام خواهیم داد و اگر مگر نیز وجود داشته باشد چارچوبی ایجاد خواهیم کرد تا این اتفاق بیفتد. ما قانع نیستیم تصمیمی بگیریم که در آن مشارکت مردم وجود نداشته باشد و سیاستی را اجرا کنیم که مردم با ما همراه نباشند، اما باید تصمیمات سختی در این کشور بگیریم. همه باید با یکدیگر کمک کنیم چرا که نمی‌شود با روند فعلی مملکت را اداره کرد؛ باید تصمیم سخت بگیریم و در این تصمیم نیز اجازه ندیم کسانی که محروم و فقیر هستند زیر دست و پای ما له شوند.» تصمیمات سخت پزشکیان البته تنها در صورتی از وعده به عمل می‌نشیند که کلینیه آینده با او همسویا بوده و ساختار حکمرانی در کلیت آن هم سعی در فهم تلاش‌های او در کنار حقوق حقه شهروندان در تمام حوزه‌ها داشته باشند و سعی نکنند که با لجاجت و خودرایی اعتماد مردم حداقل رای دهندگان به پزشکیان را از او سلب کنند. مانند تأکید مداوم پزشکیان بر حفظ احترام و امنیت زنان و دختران در خیابان‌ها و عدم برخورد سخت با آنها بر سر مسئله حجاب از یک سو تا تأکید روز گذشته قاسم رضایی جانشین فرمانده کل انتظامی کشور درباره اجرای طرح نور: «قانون ملاک کار ماست و با تغییر دولت‌ها خللی در اجرای این طرح به وجود نمی‌آید، بر خورد با جرم مشهود از وظایف ذاتی انتظامی است، ما سیر امواج نخواهیم شد، ما در حوزه عفاف و حجاب وظیفه قانونی و تکلیف شرعی داریم، لازم است شورای تأمین هم در راستای حمایت از این طرح گام بردارد، بنابراین طرح نور تعطیل بردار نیست، چرا که امر به معروف و نهی از منکر یک فروع دین است و نمی‌توان فروع دین را تعطیل کرد.»

تصمیم‌گیری در اتاق شیشه‌ای

علی باقری، تحلیلگر سیاسی اصلاح‌طلب و معاون سیاسی وزارت کشور در دولت اصلاحات یکی از مهم‌ترین مصادیق تصمیم‌گیری‌های سخت پزشکیان را مربوط به حوزه سیاست خارجی و اقتصادی می‌داند و به هم‌میهن توضیح می‌دهد: «پزشکیان در جریان مبارزات انتخاباتی خود بر چند نکته کلیدی تأکید کرد. از جمله لزوم حل مسائل مرتبط با سیاست خارجی کشور به‌عنوان مقدمه‌ای برای برطرف شدن مشکلات اقتصادی کشور و مشکلات معیشتی مردم. به‌نظرم حل مسائل مرتبط با تحریم‌های ایران که مستلزم ادامه و تقویت گفت‌وگو با طرف‌های درگیر است یکی از همین تصمیم‌هاست.» باقری معتقد است که رویکردهای توافق‌سازی که پزشکیان در داخل کشور در

علی باقری